

מסורת הש"ס

(א) ברכות ט. שנת מה. מה. ו. ט. ג. ס"א רש"י. (ב) נעיר מוס' לקמן כא: (ג) ד"ה על עטלה, (ד) שנת קד: מגילה יח: (ס) שנת קד: (ז) נעיר מוספות חולין קכב: ד"ה עור הלאס וכו' ומנחם הכהן, (ח) [לקמן לו,] (ט) ע"י לעיל דף ט: מד"ה מקרעין, (ט) [לקמן כא:], (י) ומשמור ואלו. רש"י, (יא) [ז"ל מי מילין,] (יב) פירסר, (יג) [ד"ה מגילה,] (יד) ויזכ' מוספות בעירובין יג. ואולי דנדרש' נגדה היה כתוב קד אבל לפנינו לא נמצא,]

גליון הש"ס

בחגי' כסב ב', ע"י מנחות דף לז ע"פ מד"ה כמו שנלמד: גב' הא ולא אפיין. ע' מנחות דף לא ע"כ מד"ה הא דלפינן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פטור שמי הוא כבתחילה: (ב) ד"ה מוראה ספסר י"ב עיין בב"מ ד' נא ע"א:

מוסף תוספות

א. שעושין מקליפת עצים ומבשלים אותו כדי שיהיה כג. מוס' הלא"ה. ב. דהא דיד וכו' שנותנים בו עצמים וקוראים לח הוא, ובגמ' משמע דרדיו דהו' יבש הו'. מ"י ח"ן שנת כג. ד"ה כל. ג. גבי תחלה. חס' שנת כג. ד"ה כל. ד. [דן]א' מקרי דיו. מוס' שנת כג. ד"ה כל. ה. אכ"י משמע שהוא שחור. מוס' עירובין ג. ד"ה קנקמוס. שנותנים אותה יפה. מוס' עירובין יג. ד"ה קנקמוס. א. מרלא אמרי בה באנו למחלוקת (ב) ורבנן [בדאמרי' לקמן]. רש"י לקמן כ. ד"ה הא דלמד. ח. (י)אפי' תמצא לומר דלרבנן קאמרי, מ"מ תקשי לן. רש"יא' לקמן כ. ד"ה הא דלמד. ט. ובגין עדים שאין יודעים לחתום באחר שאין כותבין בסיקרא אלא כשיחתמו העדים עליו לא חשיב כתב העדים תקון לראשון כיון שלא נכתב אלא בשבילם. מוס' הלא"ה. י. חסאמ תקני כתב ע"ג כתב פטור. רש"יא' לקמן כ. ד"ה הא דלמד.

פסקי ר"ד

לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מנייהו בימיה ואיך מכאן ועד י' ימים אתא לקמי' דרביב"א אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פי' לאחר שנשבע והתאיר' לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד עשרה ימים לא בהווה כר' יוחנן ס"ל דאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים והא"ר ר' יוחנן שנים משום עדים וכו' משום תנאי בהוואה כר"ל ס"ל ואפי"ה הלכה כר'

כדאי הוא רבי שמעון. דמתניתין דלמר נכתב ציוס ונחתם צלילה כשר: **לסמוך עליו בשעת הדחק.** שהלך זה לדרכו או ניסת כבר בגט זה: **סבירא ליה.** לרבי יהושע בן לוי: **וכולן משום סנאי.** ואין כאן הקדמה דתנאי ניניהו ואפילו לרבנן כשר: **בתנאי' על העלה של זיס.** תלושה: **וכולן לה אם הפרה.** בגמרא^(ט) מפרש טעמא: **גב' סמא.** אורפימג"ט: **סקרסא.** זכע אדוס שקורין מנייא"ו: **קומא.** שרף האילן: **חרסא דאושכפי.** אדרמינ"ט: **כמי טריא.** מי גשמים לשון מורי. מי טריא מים ששורים צו פרי שהוא כעין עפלים גל"ש צלע"ו: **חאנב.** ששף העופרת צמים ומשמירים: **נשחור.** פחמין: **ונשיחור.** חרמא דאושכפי: **על גבי סיקרא.** שמי אומיות של סיקרא והעציר עליהם דיו צשנת: **מוחק.** ע"מ לכתוב שמי אומיות צשנת חייב וזה מוחק התחתונות סיקרא וכתב העליונות דיו: **פטור.** שהרי הוא ^(א) צתחילה לא כתב ולא מחק: **מוחק הוא.** ולא כותב שמתחילה היה כתוב הגון מעמה: **מקלקל הוא.** והוא ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב. ולמלאן דמחייב לא הוה מקלקל כל קד שהרי כתבו ניכר: **כתב עליון כתב לענין שנת.** דהא חמרת לעיל חייב שמים: **וכי מפני שאנו מדמין.** שאנו אומדים וסבורים ואומדין מאומד לצנו להחמיר: **נעשה מעשה.** להקל אפי' לענין שנת אס צא מעשה לדינו צומן צית המקדש לא הייתי סומך על דברי להציא חולין לעורה: **מדמין.** שושפנ"ר כמו כמדומים: **מקרעין.** מסרטנין: **והפני רבי חייא כתבו חאנב כשר.**

וכיון דכתב גמור הוא הוה ליה כדיו על גבי סיקרא דקאסרינן לעיל: **חאנב.** לשפסף צתחמכה של חאנב על הקלף ומשמירו אינו^(ב) כתב: **צמיא חאנבא.** מים ששרה צהן שחיקת חאנב: **כמי מילין.** מים ששרה צהן עפלים שחוקים: **הא דאפיאל.** הקלפים מעוצדים צעפלים רושמין עליהן את העדים כמי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמרמא הכתב ואינו ניכר הלכך אין מי מילין על גבי יא' מילין ומתנית' בדלא אפיין: **צרוק.** רושמין להם צרוק: ^(ג) **סוראס.** יט ספסר עליו שזורים: **בגיטין.** משום עיגונא דעלקמן דלא משכחינ' סהדי צקיין וצמוך כך יפרש זה לים או ימות ומזקק ליצם: **אכל נשאר שטרות.** יחור אחר העדים צקיאים לחמוס:

כוזמה

בגיטין י'אבל בשטרות לא דההוא דעבר עובדא בשאר שטרות יונגריה רב כהנא תניא

למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב ועוד^א דרב אחא מסין לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יחזק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה ולרב אחא אפילו לרבנן חשיב כתב וכתב רבי יהודה מודה דלא חשיב כתב^ב וצפרק הצווה (שנת דף קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא צעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין' משמע ליה דצכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר מורה שלא לשמה והעציר עליו צשנת קולמוס לשמה להכי מוקי כרבנן אצל לרב אחא צר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' צכל ענין דהא צגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב ולדידיה אחיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן צכתב השני כלום: **בזוחק הוא.** ומשיצ ליה מוחק על מנת לכתוב דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו כדיו ומקלקל לא הוי דעל הכתובה זאת תהא כתיבה העליונה רישומה ניכר טפי משאם היתה תחתונה לצדה: ^(א) כוזמה

^[1] ע"י ציי אה"ע רמס קמן קכה ונשוי"ע סעי' ג.

המביא גט פרק שני גיטין

י.מ.

ד"ן דיותא. אומר ר"ת דדיו שלנו^א הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפלים דההוא לא מיקרי דיו מדתני רבי חנינא כתבו כמי טריא ואפסא כשר משמע דלאו היינו דיו דלא תני אלא הנך דלא תני צמתני' וצסמוך דפריך ארבי אצבו דלמר כמי מילין מרבי חנינא אמאי לא פריך מדיו דמתניתין ועוד דספר מורה צעי דיו כדאמרין צהצווה (שנת דף קג:) צכתב שלא צדיו יגנו ואספר מורה קאי דממשמע צהקומוץ רצה (מנחות דף לא:) ויהיצי כתציון צדיו של עפלים על קלף של ספר מורה שהוא מעופץ והא אין מי מילין על גבי מי מילין ועוד מדקדק ר"ת^ב מהא דלמר^י צפ"צ דגדה (דף ג.) רבי חמי פלי קורטא דדיותא וצדיק והיינו דיו שלנו שהוא יצב ושייך לומר צו פלי קורטא והא דלמר צפרק צמה מילדיקין (שנת דף כג.) כל השרפים יפסי לדיו ושרק קטף יפה מכולן ההוא שרף לאו היינו גומי דאין דרך לתת גומי אלא צדיו של עפלים אלא אומר ר"ת דשרף הוא לחלוטית קליפת העץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו^א זו שירפה מזוי דפ"ק דגדה (דף י:) דהיינו לחלוטית דמים שנאשה וצפ"י כל שעה (פסחים דף לג.) ירק מר יס לו שרף וירק אין לו גומי אלא לחלוטית וממוך כך חוסר ר"ת לכתוב ספר מורה צדיו של עפלים^ד ומה שמשמע צפרק כל כתבי (שנת דף קטו:) דכל ספרים לא צנו דיו חוץ ממגילה פירשתי צפ"י כל כתבי^ה: **קנקנתותם** חרתא דאושכפי. פי' צקונט' דלמרנט

ובשיחור דקמני צצרייתא פירש נמי צקונט' דהוא אדרמנט' ואין נראה דלא תני צצרייתא אלא הנך דלא תני צמתניתין ואומר ר"י דשיחור הוא אדרמנט' וקנקנתוס הוא כמו שפירש רבינו שמואל צעירוצין (דף יג.) דהיא קרקע ירוקה שקורין וידרויל' צלע"ו וצערון ולעזו ויטריאלוי' ור"ס נמי פירש צתקין ספר מורה שעשה אדרמנט' מותר לתת לתוך הדיו לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתוס דליכא למלאן דלסר צפ"ק דעירוצין (דף יג.) ואס תלמר דצמסכת גדה (דף כ.) תנן שחור כרת^ה (י') ומפרש דהיינו חרת' דאושכפי^ו ואילו ויטריאלוי' ירוקה היא כזוכית ועל שס כך נקרא ויטריאלוי' וי"ל כשמתקין אותה^ז לתת לתוך הדיו אז היא משחרת: **ד"ן ע"ז** גבי דיו פטור. מימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שנת וה"ה לענין גט דמדמי צסמוך לשנת ומשמע דליכא מאן דפליג' ולקמן (דף כ.) אמרין כתבו שלא לשמה והעציר עליו קולמוס לשמה צצנו

ובאי' הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. אבל שלא בשעת הדחק לא (בברכות ט.) סקרתא. זכע אדוס שצנענין צו מריסין (שבת קד: מגילה יח:) קרומא. גומא. פ"א חילן (שבת קד:) חרתא דאושכפי. סס שצנענין צו מנעלים שחורין (מגילה יט:) כמי טריא. יס אומרים ספי פיי וס אומרים מי מילין (שבת קד:) אפסא. מי אפלים גליש. (שם) באבר. צעופרת, ומשמיר כשהוא משפסף עופרת על הקלף (שבת קד:) בשחור. פיסם (שם) ובשיחור. (שם) אדרמינט' (שם), וכי מפני שאנו מדמין. נראה צעניט ומדמונן אנו כן ולא שמענו מניעותינו (לקמן לו.) מקרעין להם נייר חלק. מסרטנין ורושמן כספן על הנייר את שמות העדים ואין העדים וממלאין את הקרעים דיו. (לעיר ט.) דרב מנגיד. מלת מנדיות. (יבמות גב.)

עין משפט ונר מצוה

ל א מ"י פ"ד מהל' גירושין הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף א:
לא ב מ"י שס הלכה ג סמג שס טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף ב ג מ"י פ"א מהל' גירושין הלכה ו:

לב ד מ"י וסמג שס טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:
לג ה מ"י שס הלכה א טוש"ע שס סעיף ב:
לד ו ז ה מ"י פ"א מהלכות שבת הלכ' נח סמג לחוין קה:
לה ט מ"י פ"ד מהל' גירושין הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ב בהגה"ה:
לו י מ"י שס הלכה ב טוש"ע שס סעיף ג:
לז כ מ"י פ"א מהל' גירושין הלכה כג סמג שס טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ח:
לח ל מ"מ שס ופכ"ד מהל' מילה ולזה הלכה ו סמג שס ופי' דל טוש"ע ח"מ פ"י סעיף ד:

לעזי רש"י

אורפימג"ט. צבע צהוב. מנייא"ו [מנייא"א]. צבע אדום (עשיר מחתומות העופרת). אדרימג"ט. צבע שחור. גליש. צעפים בלוטים. שושפנ"ר [שושפיצירי]. לחשור.

מוסף רש"י

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. אבל שלא בשעת הדחק לא (בברכות ט.) סקרתא. זכע אדוס שצנענין צו מריסין (שבת קד: מגילה יח:) קרומא. גומא. פ"א חילן (שבת קד:) חרתא דאושכפי. סס שצנענין צו מנעלים שחורין (מגילה יט:) כמי טריא. יס אומרים ספי פיי וס אומרים מי מילין (שבת קד:) אפסא. מי אפלים גליש. (שם) באבר. צעופרת, ומשמיר כשהוא משפסף עופרת על הקלף (שבת קד:) בשחור. פיסם (שם) ובשיחור. (שם) אדרמינט' (שם), וכי מפני שאנו מדמין. נראה צעניט ומדמונן אנו כן ולא שמענו מניעותינו (לקמן לו.) מקרעין להם נייר חלק. מסרטנין ורושמן כספן על הנייר את שמות העדים ואין העדים וממלאין את הקרעים דיו. (לעיר ט.) דרב מנגיד. מלת מנדיות. (יבמות גב.)

פסקי ר"ד (המשך)

באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא ק' הא באברה את באי' דאברה. פי' המורה מקרעין להן נייר חלק ומשרטי' ואינו ציל שיהי שריטת הסכין דבר המתקיים הוא ולקמן בעי' למימר שאם חקק על גבי טבלא (סקרא) כתב הוא ומה לי חקיקה מה לי שריטה גם לשדור ולחרוק מלמטה שיראה בולט מלמעלה אמרינן לקמן דהיא כתיבה והיכי מכשרינן בגט בענין זה ודברי שמואל שאמר באבר פי' לשפסף בחתיכה של אבר על הקלף ומשמיר ואינו כתב ואינו ג"ל דיין דהוא דבר המתקיים למה אינו כתב וכל סבורת המורה (הלךך) [בכאן משמע] שלא יקרא כתב כ"א הוא כענין דיו שמסדר האותיות על הקלף אבל שריטת הסכין ורושם האבר לא יקרא כתב ולא הוא משום דקי' חקיקת הטבלא ורושם הציץ דבעי לקמן למימר דהוי כתב וי"ל לפרש מקרעין להן נייר חלק לא שיהוי גונעים בנייר שהגט כתוב בו אלא נייר אחד חלק שאין בו כלום מקרעים שם כסכין שמות העדים שנמצא הנייר שלם ושמות העדים הוא החלק ואח"כ משכיבים אותו הנייר על הנייר שהגט כתוב בו ואומרים להדיעות מלאו אלה הקרעים דיו וישארו האותיות של דיו על נייר הגט ובכי האי גונא כשר שלא נגעו אנתנו במקום החתימת העדים כלל וחכי נמי מסתברא מקראמר נייר חלק ושמואל נמי לא הכשיר אלא במיא דאברה מפני שאינו דבר המתקיים והרי הוא כדיו בעלמא אבל באבר עצמו לא שדבר המתקיים הוא וכדברי מצאתי שפי' בשניהם גם ר"ח וז"ל ר' אבהו אומר במי מילין, פי' ממים ששהה בהן עצמים תחושים והתני ר' חייא כתבו במי טרייא ועפצא כשר לא ק' הא דעפיצין הא דלא עפיצין שאין מי מילין על גבי מילין רב פפא אמר ברוק. והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא ההוא דעבדי עובדא בשאר שטרות נגדיה רב פפא